

**Co-funded by
the European Union**

**AKTYWIZUJĄCY SCENARIUSZ LEKCJI
opracowany w ramach projektu**

„INNOWACJE W EDUKACJI SZKOLNEJ”

Temat lekcji:

**Fake newsy rosyjskie wobec Ukrainy i UE – wojna informacyjna
(Przykłady dezinformacji jako elementu strategii geopolitycznej)**

1. Cele lekcji

Uczeń:

- rozumie, czym jest wojna informacyjna i jak różni się od zwykłej dezinformacji,
- potrafi wskazać przykłady rosyjskich fake newsów wymierzonych w Ukrainę i Unię Europejską,
- rozpoznaje główne cele geopolityczne stojące za kampaniami dezinformacyjnymi,
- zna podstawowe narzędzia fact-checkingowe w Polsce, Czechach, Słowacji i UE,
- rozwija krytyczne myślenie, umiejętność analizy treści i współpracy w grupie.

2. Grupa docelowa

Uczniowie szkół podstawowych

3. Metody nauczania

- Burza mózgów
- Mini-wykład z przykładami
- Praca w grupach (analiza fake newsów)
- Dyskusja kierowana
- Refleksja indywidualna

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

**Co-funded by
the European Union**

- Opcjonalny quiz / szybka gra edukacyjna

4. Pomoce dydaktyczne / źródła

- Rzutnik lub tablica interaktywna
- Karty z przykładowymi fake newsami (2–3 prawdziwe wiadomości, 2–3 fake newsy rosyjskiej propagandy)
- Infografika: „Cele i mechanizmy wojny informacyjnej”
- Flipchart i pisaki
- Strony fact-checkingowe:
 - Polska: [Demagog.org.pl](https://demagog.org.pl), [Konkret24](https://konkret24.pl)
 - Czechy: [Manipulatoři.cz](https://manipulatoři.cz), [Demagog.cz](https://demagog.cz)
 - Słowacja: [Demagog.sk](https://demagog.sk), [Infosecurity.sk](https://infosecurity.sk)
 - UE: [EUvsDisinfo.eu](https://euvsdisinfo.eu), [EDMO.eu](https://edmo.eu)

5. Przebieg lekcji (czas trwania: 45 minut)

1. Wprowadzenie – co to jest wojna informacyjna? (5 min)

Forma: burza mózgów

Przebieg:

Nauczyciel rozpoczyna lekcję pytaniami:

- Czy słyszeliście kiedyś o pojęciu „wojna informacyjna”? Co ono może oznaczać?
- Czy można walczyć nie tylko przy pomocy broni, ale też informacji?
- Czy fałszywe wiadomości mogą wywołać podobne skutki jak działania militarne – np. panikę, chaos, wrogość między ludźmi?
- Jakie przykłady wiadomości o wojnie w Ukrainie widzieliście w internecie lub telewizji, które wydawały się nieprawdziwe lub przesadzone?

Nauczyciel zapisuje skojarzenia uczniów na tablicy, aby wykorzystać je w dalszej części lekcji.

Informacje merytoryczne (do przekazania ustnie lub w formie planszy):

**Co-funded by
the European Union**

Wojna informacyjna to celowe działania prowadzone w mediach i internecie, w których informacja staje się bronią. Zamiast pocisków używa się słów, obrazów, nagrań i fake newsów, aby wpływać na sposób myślenia, emocje i decyzje całych społeczeństw.

Wojna informacyjna może działać na kilka sposobów:

- Wprowadzanie w błąd – tworzenie fałszywych wiadomości, które zmieniają obraz wydarzeń.
- Zasiewanie nieufności – sprawianie, by ludzie przestali wierzyć w rządy, media czy organizacje międzynarodowe.
- Podsycanie strachu i gniewu – wywoływanie silnych emocji, które utrudniają spokojne myślenie i sprzyjają agresji wobec określonych grup (np. uchodźców).
- Manipulowanie opinią publiczną – wpływanie na decyzje państw, wyborców lub międzynarodowych instytucji bez użycia siły militarnej.

W przypadku wojny w Ukrainie rosyjska propaganda wykorzystuje fake newsy, aby:

- osłabić zaufanie do władz Ukrainy i Unii Europejskiej, przedstawiając je jako skorumpowane lub bezradne,
- rozbić jedność między krajami UE, szerząc fałszywe informacje o sporach i „zdradzie sojuszników”,
- przedstawić Rosję jako ofiarę lub „obrońcę pokoju”, a Ukrainę jako „agresora”,
- zniechęcać do pomocy humanitarnej, powielając fake newsy o rzekomych zagrożeniach ze strony uchodźców lub nadużywaniu pomocy międzynarodowej.

Wojna informacyjna może być tak samo niebezpieczna jak działania militarne, ponieważ wpływa na decyzje polityczne, relacje między narodami i codzienne zachowania ludzi – np. może zniechęcać do niesienia pomocy ofiarom wojny lub podsycać konflikty między społecznościami w różnych krajach.

2. Definicje i przykłady (10 min)

Forma: mini-wykład + quiz ustny

Definicje (do przedstawienia w formie slajdu lub planszy)

- Wojna informacyjna – systematyczne używanie fałszywych, zmanipulowanych lub jednostronnych informacji jako narzędzia wpływu politycznego lub militarnego. Jej celem jest nie tylko oszukanie odbiorców, ale także wywołanie chaosu, podziałów społecznych i osłabienie przeciwnika bez użycia siły zbrojnej.
- Propaganda – przekaz, który prezentuje jedną stronę konfliktu lub problemu, często używa emocjonalnego języka, półprawd i stereotypów, aby przekonać ludzi do

Co-funded by the European Union

określonych poglądów lub działań. Może być stosowana w mediach, w internecie, a nawet w kulturze masowej.

- Dezinformacja rosyjska – fałszywe lub zmanipulowane wiadomości tworzone i rozpowszechniane w internecie, telewizji, na platformach społecznościowych w celu:
 - oczernienia Ukrainy i jej władz,
 - osłabienia zaufania do Unii Europejskiej i NATO,
 - podsycania lęku i wrogości wobec uchodźców wojennych,
 - zniechęcania państw zachodnich do wspierania Ukrainy finansowo i militarnie.
- Narracje propagandowe – powtarzające się schematy wiadomości stosowane w rosyjskiej dezinformacji. Przykłady:
 - „Ukraina jest państwem upadłym i skorumpowanym”,
 - „UE planuje atak na Rosję i wykorzystuje Ukrainę jako marionetkę”,
 - „Ukraińscy uchodźcy są niebezpieczni, odbierają miejsca pracy i zagrażają mieszkańcom UE”,
 - „Rosja tylko się broni i walczy o pokój”.

Przykłady (do analizy w klasie):

1. Fake news: „Ukraina planuje użycie broni biologicznej przeciwko cywilom”
 - wielokrotnie obalony przez ONZ i WHO, brak jakichkolwiek dowodów, cel: wywołanie strachu, ukazanie Ukrainy jako agresora.
2. Fake news: „Unia Europejska zmusza kraje członkowskie do przyjmowania niebezpiecznych uchodźców z Ukrainy”
 - manipulacja emocjami i lękiem, brak dowodów na „niebezpieczeństwo”, cel: wywołać niechęć do pomocy ofiarom wojny.
3. Rzetelna informacja: „UE przyjęła program wsparcia finansowego i humanitarnego dla uchodźców wojennych”
 - potwierdzona komunikatem Komisji Europejskiej, dostępna w oficjalnych źródłach UE.
4. Narracja propagandowa: „Rosja prowadzi specjalną operację, by bronić się przed zagrożeniem ze strony NATO”
 - przykład dezinformacji mającej usprawiedliwić agresję wojskową, wielokrotnie obalony przez raporty ONZ i niezależnych obserwatorów.

**Co-funded by
the European Union**

Quiz ustny (3–4 min)

Nauczyciel zadaje pytania uczniom:

- Czy każda sensacyjna wiadomość o wojnie jest prawdziwa?
- Jakie sygnały mogą wskazywać, że mamy do czynienia z propagandą?
- Dlaczego niektóre fake newsy są powtarzane w różnych mediach, nawet gdy zostały obalone?
- Która z podanych informacji pochodzi z wiarygodnych źródeł (np. UE, ONZ, WHO)?

3. Ćwiczenie grupowe – „Czy to element wojny informacyjnej?” (15 min)

Forma: praca w grupach 3–5 osób

Cel ćwiczenia: rozwijanie umiejętności rozpoznawania propagandy i fake newsów wykorzystywanych w działaniach geopolitycznych, analiza ich celu i emocji, jakie mają wywołać.

Instrukcja dla nauczyciela:

1. Podziel klasę na 3–5-osobowe grupy.
2. Rozdaj każdej grupie zestaw 4 nagłówków lub postów (2 rzetelne informacje z oficjalnych źródeł UE, ONZ, WHO, 2 stylizowane na rosyjską propagandę).
3. Zapewnij uczniom tabelę do uzupełnienia z kolumnami:
 - Treść wiadomości
 - Prawdziwa czy fałszywa?
 - Jakie emocje wywołuje?
 - Możliwy cel polityczny/geopolityczny
 - Sygnały ostrzegawcze

Zadanie dla grup:

1. Przeczytajcie wszystkie 4 wiadomości.
2. Wybierzcie te, które wyglądają jak fake newsy związane z wojną informacyjną (np. manipulacja, propagandowy przekaz).

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

Co-funded by the European Union

3. Uzasadnijcie wybór, wskazując, jakie elementy świadczą o manipulacji (np. brak źródeł, emocjonalny język, sprzeczność z oficjalnymi raportami).
4. Nazwijcie emocje, które dana wiadomość ma wywołać (np. strach przed uchodźcami, gniew na władze, nieufność wobec UE).
5. Określcie potencjalny cel geopolityczny – dlaczego ktoś mógłby tworzyć taki przekaz (np. osłabienie wsparcia dla Ukrainy, wywołanie podziałów w UE).
6. Zapiszcie wyniki w tabeli, którą wypełni każda grupa:

1. Zestaw 4 nagłówków / postów

Dwa rzetelne – z oficjalnych źródeł UE / ONZ / WHO:

1. „UE wzywa Izrael do wpuszczenia pomocy humanitarnej do Strefy Gazy”
– Oficjalne stanowisko Komisji Europejskiej w sprawie dostępu do pomocy humanitarnej dla cywilów w Strefie Gazy i apel o przestrzeganie prawa międzynarodowego. [Eunews](#)
2. „Sondaż Eurostat: przewozy towarów w UE zyskują na drodze kosztem kolei”
– Wyniki badania pokazujące, że w UE wzrasta transport drogowy, a maleją przewozy kolejowe, co wpływa na realizację Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ. [Eunews](#)

Dwa stylizowane na rosyjską propagandę:

3. „Putin oskarża Litwę o bycie ‘nazistowskim państwem’ — próba uzasadnienia agresji”
– Narracja powielająca retorykę Kremla, sugerująca, że Litwa jest pseudo-państwem nazistowskim, by uzasadnić militarne działania. [The Sun+2The Sun+2](#)
4. „Rosja wykorzystuje AI i fałszywe media do zasypywania społeczeństw manipulacją”
– Choć brzmi jak ostrzeżenie, to komunikat stylizowany na narrację rosyjską, przedstawiający Zachód jako twórcę dezinformacji. W rzeczywistości to opisy rosyjskich działań propagandowych, określanych jako „Operation Overload / Matryoshka”. [WIRED](#)

Tabela do uzupełnienia

Możesz przekazać tę tabelę grupom w formie wydruku A4 lub interaktywnej tabeli w dokumencie cyfrowym:

Treść wiadomości	Prawdziwa czy fałszywa?	Jakie emocje wywołuje?	Możliwy cel polityczny / geopolityczny	Sygnały ostrzegawcze
------------------	-------------------------	------------------------	--	----------------------

**Co-funded by
the European Union**

Treść wiadomości	Prawdziwa czy fałszywa?	Jakie emocje wywołuje?	Możliwy cel polityczny / geopolityczny	Sygnały ostrzegawcze
-----------------------------	------------------------------------	-----------------------------------	---	---------------------------------

Wskazówki dla uczniów

- **Treść wiadomości** – przepisz nagłówek lub skróć treść posta.
- **Prawdziwa czy fałszywa?** – oceń, czy to informacja z oficjalnego źródła czy potencjalna propaganda/fałsz.
- **Jakie emocje wywołuje?** – np. strach, duma, złość itp.
- **Możliwy cel polityczny/geopolityczny** – np. wzbudzenie nieufności wobec NATO, usprawiedliwienie działań militarystycznych itp.
- **Sygnały ostrzegawcze** – typowe cechy propagandy, np. użycie słów „nazistowska”, brak odniesienia do dowodów, język emocjonalny, uogólnienia, manipulacja faktami.

**Co-funded by
the European Union**

Omówienie wyników (5 min):

- **Każda grupa prezentuje swoje wnioski (2–3 min).**
- **Nauczyciel podsumowuje:**
 - Fake newsy w czasie wojny są narzędziem wpływu politycznego i militarnego.
 - Mają wywoływać konkretne emocje, by kształtować postawy społeczne (np. strach przed uchodźcami, złość na pomoc dla Ukrainy).
 - Rozpoznanie sygnałów ostrzegawczych (brak źródeł, anonimowe cytaty, sprzeczność z innymi doniesieniami, powtarzalne narracje) jest kluczowe w walce z propagandą.

4. Dyskusja: Jak bronić się przed wojną informacyjną? (8 min)

Forma: moderowana rozmowa w klasie

Przebieg:

Nauczyciel zaprasza uczniów do dyskusji, podkreślając, że wojna informacyjna jest tak samo groźna jak działania militarne, bo wpływa na emocje, decyzje i relacje między narodami. W trakcie rozmowy zachęca uczniów do argumentowania odpowiedzi i podawania przykładów (bez odniesień do lokalnych konfliktów politycznych).

Pytania do uczniów:

- Dlaczego rosyjskie fake newsy szybko się rozchodzą? (np. są sensacyjne, powielane w mediach społecznościowych, budzą emocje).
- Jakie emocje są najczęściej wykorzystywane w propagandzie wojennej? (strach, gniew, nienawiść do określonych narodów, nieufność wobec władz).
- Czy każda kontrowersyjna wiadomość o wojnie jest fake newsem? (omówienie różnicy między trudną prawdą, propagandą a fałszywką).
- Jak możemy sprawdzić, czy wiadomość o konflikcie jest prawdziwa? (szukanie w kilku niezależnych źródłach, korzystanie z portali fact-checkingowych).
- Jakie organizacje i portale pomagają walczyć z wojenną dezinformacją w UE, Polsce, Czechach i na Słowacji?
 - EDMO (<https://edmo.eu>) – Europejskie Obserwatorium Mediów Cyfrowych
 - EUvsDisinfo (<https://euvdisinfo.eu>) – baza rosyjskiej dezinformacji
 - Demagog (<https://demagog.org.pl> / <https://demagog.cz> / <https://demagog.sk>) – weryfikacja faktów

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

**Co-funded by
the European Union**

- Manipulátoři.cz (<https://manipulatori.cz>) – analiza propagandy w czeskich mediach
- Infosecurity.sk (<https://infosecurity.sk>) – raporty o rosyjskiej wojnie informacyjnej w regionie

Informacje merytoryczne dla nauczyciela (do podsumowania):

- Wojna informacyjna to planowane działania – tworzenie i rozpowszechnianie fałszywych treści, które mają wpływać na nastroje społeczne, decyzje polityczne, a nawet destabilizować państwa.
- Fake newsy są tworzone w taki sposób, aby wzbudzać silne emocje (strach, gniew, poczucie zagrożenia), co sprawia, że rozchodzą się szybciej niż rzetelne wiadomości.
- Obrona przed wojną informacyjną polega na:
 1. Sprawdzaniu informacji w kilku niezależnych źródłach.
 2. Korzystaniu z portali fact-checkingowych i oficjalnych komunikatów instytucji międzynarodowych.
 3. Nieudostępnianiu niepotwierdzonych treści, nawet jeśli wywołują silne emocje.
 4. Zrozumieniu, że nie każda „sensacja w sieci” jest prawdą – propaganda wykorzystuje emocje, by nami sterować.

5. Podsumowanie i refleksja (7 min)

Forma: praca indywidualna + wspólna lista klasowa

Przebieg:

1. Ćwiczenie indywidualne:
Każdy uczeń zapisuje w zeszycie lub na karteczce swoją odpowiedź na minimum jedno z poniższych zdań:
 - „Zrozumiałem/am, że wojna informacyjna...”
 - „Najbardziej podejrzane w rosyjskich fake newsach jest...”
 - „Zanim udostępnię wiadomość o wojnie, sprawdzę...”
 - „Dziś dowiedziałem/am się, że dezinformacja może...”
 - „Teraz wiem, że emocjonalne wiadomości o wojnie...”

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

**Co-funded by
the European Union**

Po krótkiej chwili nauczyciel prosi chętnych uczniów o odczytanie odpowiedzi (lub anonimowe przyklejenie karteczek na tablicę, aby każdy mógł je zobaczyć).

2. Tworzenie wspólnej listy:
Na podstawie refleksji uczniów klasa przygotowuje „5 zasad obrony przed wojną informacyjną”.
Przykładowa lista może wyglądać następująco:
3. Sprawdzaj źródło i autora informacji – korzystaj z wiarygodnych, oficjalnych mediów i instytucji.
4. Porównuj wiadomości w różnych mediach, także międzynarodowych (UE, ONZ, niezależne agencje prasowe).
5. Szukaj dowodów – nie wierz w „tajne dokumenty”, sensacyjne nagrania lub anonimowe wypowiedzi bez potwierdzenia.
6. Nie udostępniaj treści, które wzbudzają wyłącznie strach, gniew lub nienawiść – to częsty mechanizm propagandy wojennej.
7. Korzystaj z portali fact-checkingowych i oficjalnych stron instytucji unijnych, ukraińskich i międzynarodowych (np. EDMO, EUvsDisinfo, Demagog, StopFake).

Wnioski nauczyciela (podsumowanie merytoryczne):

- Wojna informacyjna jest realnym narzędziem konfliktu, które wpływa na emocje, decyzje i politykę międzynarodową.
- Rosyjska propaganda wykorzystuje fałszywe wiadomości, zmanipulowane obrazy, deepfake'i i teorie spiskowe, aby osłabić jedność społeczeństw UE i zniechęcić do pomocy Ukrainie.
- Najlepszą obroną jest krytyczne myślenie, weryfikowanie informacji, korzystanie z wielu źródeł i unikanie szybkiego udostępniania emocjonalnych treści.

6. Słownik pojęć – wojna informacyjna i propaganda

Pojęcie	Definicja
Wojna informacyjna	Wykorzystywanie informacji i fake newsów jako broni w celu wpłynięcia na wroga i społeczeństwo.
Propaganda	Jednostronny, emocjonalny przekaz mający przekonać odbiorców do

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

Co-funded by
the European Union

Pojęcie	Definicja
	określonych poglądów.
Dezinformacja rosyjska	Fałszywe wiadomości tworzone w celu osłabienia wsparcia dla Ukrainy i destabilizacji UE.
Narracja propagandowa	Powtarzający się schemat fałszywych wiadomości o podobnym celu i treści.
Fact-checking	Proces sprawdzania prawdziwości informacji w niezależnych źródłach.

7. Przewodnik metodyczny dla nauczyciela

1. Dobór przykładów

- Używaj **fikcyjnych lub neutralnych fake newsów**, wzorowanych na prawdziwych przypadkach z rosyjskiej propagandy (np. fałszywe informacje o uchodźcach, rzekomych działaniach wojskowych, fałszywych dokumentach).
- Unikaj **drastycznych, wstrząsających treści** (np. zdjęć ofiar wojny, brutalnych scen), które mogą wywołać silny stres u uczniów.
- Wybieraj wiadomości możliwe do zweryfikowania w **otwartych źródłach fact-checkingowych** (EUvsDisinfo, StopFake, Demagog, Infosecurity.sk).

2. Dostosowanie treści do grupy wiekowej

- Stosuj **proste definicje** pojęć takich jak „wojna informacyjna”, „propaganda”, „narracja fałszywa” – unikaj zbyt złożonego języka politycznego czy militarnego.
- Posługuj się **wizualnymi materiałami**:
 - nagłówki i krótkie wpisy z mediów społecznościowych,
 - mapki ilustrujące przepływ informacji,
 - infografiki pokazujące schemat działania propagandy (np. „jak powstaje fake news wojenny”).
- Wprowadzaj przykłady z różnych krajów (PL, CZ, SK, UE, UA), aby pokazać **wspólny charakter dezinformacji**.

3. Moderowanie dyskusji

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

Co-funded by the European Union

- Zachęcaj uczniów do **zadawania pytań i kwestionowania informacji**, np. „Skąd to wiemy?”, „Czy można to sprawdzić?”.
- Prowadź uczniów do **samodzielnych wniosków**, np. porównując te same wiadomości w różnych źródłach (media polskie, ukraińskie, europejskie).
- Dbaj o **równowagę emocjonalną dyskusji** – to trudny temat, unikaj oceniania wypowiedzi, zamiast tego proś o argumenty i wyjaśnienia.
- Podkreślaj, że **dezinformacja wojenna działa na emocje**, ale decyzje należy opierać na sprawdzonych faktach.

4. Bezpieczna atmosfera

- Uświadom uczniom, że **każdy może ulec propagandzie** – to nie powód do wstydu, lecz sygnał, że trzeba uczyć się weryfikacji informacji.
- Pozwól uczniom wyrażać emocje związane z tematem wojny – **nie przerywaj i nie oceniaj** wypowiedzi.
- Jeśli pojawią się trudne pytania (np. o ofiary wojny, traumę uchodźców), możesz je odłożyć do rozmowy z pedagogiem lub specjalistą, aby zapewnić wsparcie emocjonalne.

5. Materiały dodatkowe

- Przygotuj:
 - **mapę Europy Wschodniej** – do pokazania zasięgu działań informacyjnych,
 - **oś czasu** (np. główne wydarzenia wojny i pojawiające się przy nich fake newsy),
 - **fragmenty obalonych fake newsów** z portali fact-checkingowych (np. EUvsDisinfo, StopFake, Demagog.sk, Infosecurity.sk).
- Możesz wykorzystać krótkie **filmy edukacyjne** (np. z European Digital Media Observatory) pokazujące, jak powstaje i rozchodzi się propaganda wojenna.

6. Rozszerzenie lekcji – mini-projekt klasowy

- **„Mapa wojny informacyjnej”** – uczniowie w grupach gromadzą przykłady fake newsów wojennych z różnych krajów (Polska, Czechy, Słowacja, UE).
- Analizują ich **cele, język emocjonalny, źródła** oraz wpływ na opinię publiczną.

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

**Co-funded by
the European Union**

- Efekt końcowy: plakat lub prezentacja multimedialna pokazująca, **jak propaganda próbuje zmienić sposób myślenia społeczeństw, oraz zasady obrony przed wojną informacyjną.**

8. Źródła naukowe i edukacyjne (międzynarodowe i unijne)

- EDMO – European Digital Media Observatory
<https://edmo.eu>
- EUvsDisinfo – projekt Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych
<https://euvsdisinfo.eu>
- NATO StratCom Centre of Excellence – raporty o rosyjskiej propagandzie
<https://stratcomcoe.org>
- UNESCO – Media and Information Literacy
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000192971>
- Demagog.org.pl (PL)
<https://demagog.org.pl>
- Manipulátoři.cz (CZ)
<https://manipulatori.cz>
- Demagog.sk (SK)
<https://demagog.sk>
- Infosecurity.sk – analizy rosyjskiej dezinformacji w regionie
<https://infosecurity.sk>

